

- с.
12. Харитончик З.А. Способы концептуальной организации знаний // Язык и структуры представления знаний. – М.: ИНИОН РАН, 1992 а. – С. 98-123.
  13. Halliday M.A.K., Hasan R. Language, context, and text: aspects of language in a special-semiotic perspective. – 2nd imp. – Oxford: OUP, 1990. – 125 p.
  14. Samuelson P. A., Nordhaus W.D. Economics. – 14th ed. – USA: Hill Inc, 1992. – 784 p.
  15. Slavin S.L. Introduction of Economics. – USA: Irwin Inc., 1991. – 700 p.

Сусанна ПАСІЧНИК, Петро ЧЕРНИК

ІНТЕГРУВАННЯ ЧИТАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В статті розглянуто читання, як вид мовленнєвої діяльності у контексті вивчення іноземних мов. Аналізується читання, як вид рецептивної діяльності, що розвиває навички самостійної роботи, мовну здогадку, формує такі якості, як працелюбність, наполегливість, сприяє підвищенню мотивації. Виділено функції читання іншомовних текстів.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, рецептивна діяльність, екстенсивне читання, позааудиторне читання, навчальне читання, ґрунтовне читання.

The article considers reading as a kind of language skill in the context of learning of foreign languages. The reading is analyzed as a kind of receptive activity that develops skills of independent work, linguistic guess, nurtures such qualities as diligence, perseverance, and improves motivation. The functions of the reading of foreign-language texts are highlighted.

Keywords: language skill, receptive activity, extensive reading, independent reading, educational reading, reading for details.

Серед чотирьох видів мовленнєвої діяльності читання займає досить важливу роль, оскільки по-перше, виступає одним з основних засобів пізнавальних потреб особистості та здійснення інформаційної діяльності, а по-друге, воно займає особливе місце серед видів мовленнєвої діяльності за поширенням, важливістю та доступністю [1, С.13]. Читання сприяє збільшенню лексичного запасу мовця, збагаченню його знань практичної стилістики, а отже, хто багато читає, той краще пише. Окрім цього, декодувати писаний текст ми можемо лише з допомогою читання.

Мета статті – проаналізувати значущість читання, як виду мовленнєвої діяльності у вивченні іноземної мови, оскільки зростання культурних запитів, зокрема інтерес до читання зарубіжної художньої, публіцистичної, науково-популярної літератури, створює ґрунт для використання та вдосконалення навичок читання іноземною мовою.

Мовний матеріал, що сприймається при читанні, відрізняється від матеріалу, який сприймається на слух, достатньо великим обсягом і різноманітністю, а також тими особливостями, які характерні для книжково-письмового стилю. Зокрема більш довгими реченнями, більш широким використанням складнопідрядних і складносурядних речень. Ці особливості, з одного боку, полегшують розуміння тексту, тому що думка автора розкривається більш детально, а з іншого боку – ускладнюють, так як у довгому реченні важче виділити головні члени та встановити зв'язки між словами.

Читання іншомовних текстів розвиває мислення, допомагає усвідомити особливості структури конкретної іноземної мови, а також глибше зрозуміти особливості рідної мови. Інформація, яка отримується у процесі читання, розвиває його світогляд, збагачує знання про історію, географію, політико-суспільний устрій, економіку, культуру, літературу країни, мову якої він вивчає. Велика розумова робота, що пов'язана з проникненням у зміст тексту, розвиває навички самостійної роботи, мовну здогадку, формує такі якості, як працелюбність, наполегливість, сприяє підвищенню мотивації.

Першочергове місце займає читання і у вивченні іноземних мов військовослужбовцями. Зростання вимог до володіння іноземними мовами особовим складом Збройних Сил України зумовлене, перш за все, реалізацією курсу держави на європейську та євроатлантичну інтеграцію, активною участю України в міжнародній миротворчій діяльності, міжнародних навчаннях.

У зв'язку з цим, проблема мовної підготовки особового складу Збройних Сил України в контексті загальної підготовки до здійснення професійної діяльності набула зараз особливої актуальності. Справжнім професіоналам військового мистецтва необхідно обов'язково володіти іноземними мовами так, щоб військові фахівці могли оперувати іноземною мовою у повсякденних ситуаціях на рівні максимально наближеному до рівня носія мови.

Є. Величко вважає, що "...у першу чергу знання мови необхідно не тільки у всіх видах розвідки при установленні зв'язку з місцевою адміністрацією та населенням, та веденні інформаційно-пропагандистської роботи, рішенням ряду інших задач, але і для того, щоб військовослужбовці могли орієнтуватися та діяти у незнайомій обстановці" [2, С. 7].

Уміння читати дає можливість військовослужбовцям, а зокрема випускникам ВВНЗ у своїй подальшій роботі користуватися літературою на іноземній мові для пошуку інформації за фахом, задоволення своїх читацьких чи творчих інтересів, а також удосконалення навичок усного мовлення.

Метою освоєння навиків читання є навчитися швидко сприймати і правильно озвучувати всі слова, що складають активний лексичний запас, а також автоматично співвідносити їх з відповідними значеннями; оволодіти навичками синтагматичного членування речень; уміти встановити смислові зв'язки між компонентами речення та в тексті, тобто розуміти зміст навчальних текстів, побудованих на засвоєному лексико-граматичному матеріалі.

Подібно іншому виду рецептивної діяльності – аудіюванню, читання базується на розпізнаванні мовних одиниць письмового тексту. В залежності від міцності засвоєння мовного матеріалу та рівня сформованості механізмів зорового сприймання процес розпізнавання може здійснюватися швидко і безпосередньо, або в уповільненому темпі з елементами пригадування. Основною формою читання безумовно постає читання про себе – як найбільш типова форма читання в повсякденному житті.

Автор О. І. Вишневський дає таку класифікацію видів читання: навчальне читання, ґрунтовне читання, ознайомлююче читання та самостійне (позааудиторне) читання [3, С.43].

Заняття з позааудиторного читання дуже корисні: по-перше, студент контактує з сучасною мовою, а не умовно-навчальною; по-друге, у студента є можливість виказати свою точку зору та дати оцінку твору, головним діючим героям, фактам та ситуаціям, які викладаються.

Щодо мети організації позааудиторного читання, то на сьогодні визначається дві тенденції:

- 1) читання з метою зрозуміти текст;
- 2) читання як підготовка до бесіди за матеріалом прочитаного.

Існує точка зору, що позааудиторне читання повинно бути вправою лише в читанні і що його не треба ускладнювати іншими видами мовної діяльності (обговорення прочитаного). Таке судження викликає суперечності при розгляді доцільності використання позааудиторного читання. Тому ускладнення читання вправами та завданнями – необхідна умова, що мотивує у подальшому мовленнєву діяльність.

Читаючи текст, людина повторює звуки, букви, слова та граматику іноземної мови, запам'ятовує написання слів, значення словосполучень, а це є головним при удосконаленні знання мови, яка вивчається.

Належна організація навчання читанню відкриває шлях до активізації самостійної діяльності студентів. Воно передбачає додаткове читання незнайомих нескладних текстів з метою одержання інформації. За своєю природою воно є ознайомлюючим. Таке читання повинно бути індивідуалізованим. Добираючи тексти за рівнем складності, регулюючи норми читання, а також форми контролю, даний вид роботи вимагає організації у повній відповідності з реальними можливостями кожного студента. Питання добору матеріалів — однаковий текст для всіх чи різні тексти для кожного студента – має при цьому важливе значення. На жаль діючі навчальні комплекси не завжди включають тексти для позааудиторного читання.

Викладачем визначаються норми читання і періодичність перевірки. Якщо студенти читають різні тексти, прийом позааудиторного читання може бути лише індивідуальним, переважно усним. У цьому разі відповідно до індивідуальних можливостей добирається текст, встановлюється норма читання і застосовується відповідний спосіб контролю. Позааудиторне читання можна організувати і як "комбіноване", коли більшість студентів читає один текст з

книжки для читання, а окремі студенти готують його з інших джерел, спеціально для цього підібраних.

Позааудиторне читання передбачає розширення мовної практики студентів, отже, допомагає досягненню практичної мети навчання іноземної мови. Тексти для позааудиторного читання мають бути фабульними та відповідати знайомій тематиці і мовному матеріалу, опрацьованому в аудиторії. Для формування адекватних умінь читання велике значення має характер текстів: їх зміст, інформативність, цікава фабула тощо. Від якості текстів залежить мотивація читацької діяльності студентів. Тексти для читання виконують ряд навчальних функцій, які сприяють успішному оволодінню мовою. Виділяють чотири головні функції іншомовного тексту:

1. Функція збагачення і розширення знань, головним чином лексичних. У процесі читання студенти отримують завдання знайти певні слова чи словосполучення і визначити їх значення; знайти і виписати слова чи структури за якоюсь конкретною ознакою; назвати слова, які були використані в певній ситуації тощо;

2. Функція тренування, мета якої полягає в тому, щоб засвоїти лексико-граматичний матеріал, з одного боку, а з іншого – забезпечити вправлення в читанні і використанні певного мовного матеріалу у відповідях на запитання викладача, у процесі вільного переказу змісту чи в переказі, близькому до тексту.

3. Функція розвитку усного мовлення на основі прочитаного тексту: переказ тексту своїми словами, драматизація окремих епізодів, придумування продовження фабули тексту або іншого початку, бесіда за окремими проблемами, які розкриваються в тексті тощо.

4. Функція розвитку смислового сприйняття тексту – його розуміння. Завдання такого характеру спрямовані на перевірку розуміння окремих епізодів та всього тексту, знаходження різних смислових та формальних елементів, які полегшують процес розуміння, виконання вправ, які допомагають переборювати труднощі, що виникають на шляху розуміння тексту [4].

Основні завдання, що стоять перед студентами в процесі вивчення літератури на іноземній мові:

1. Отримання інформації, яка б доповнювала та поглиблювала навчальний матеріал, що опановується студентами в процесі вивчення профільних дисциплін навчального плану;

2. Формування необхідних навичок щодо подальшого самостійного читання літератури [1, С.76].

Відповідно до зазначених завдань доцільними є наступні види роботи з оволодіння навичками читання літератури:

1. Робота з оригінальними професійно-орієнтованими текстами, а саме аналітико-синтетичне (і обов'язково екстенсивне) читання з відповідним контролем розуміння прочитаного у процесі аудиторних занять;

2. Виконання ефективних вправ (на спеціально підбраному для цього матеріалі) до і після читання певного матеріалу.

Післятекстові вправи служать головним чином для перевірки розуміння як прочитаного тексту в цілому, так і окремих його розділів. Вони мають на меті оцінити зміст та інформацію прочитаного тексту. Такі вправи носять творчий характер і спрямовані не стільки на розвиток пам'яті, скільки мислення, розумових здібностей, логіки [5].

Ці вправи можуть містити завдання, що контролюють розуміння змісту матеріалу, викладеного в тексті, розвивають уміння визначити основну і додаткову інформацію (наприклад – визначіть, які речення відповідають змістові тексту, а які ні; знайдіть речення, в яких закладена основна думка тексту чи знайдіть речення, в яких говориться про певні факти; поєднайте початок і кінець речень; поєднайте питання та відповідь тощо); що виявляють логіко-композиційні зв'язки в тексті, причино-наслідкові відношення між явищами, які описуються в тексті (наприклад, складіть план тексту; визначіть ключове слово, фразу, речення в абзаці; перекажіть зміст, використовуючи ключові слова, фрази, речення; напишіть речення, що стосуються тексту, в їх логічній послідовності; розділіть текст на логічні частини та назвіть їх; запишіть запитання до тексту і поставте їх у логічній послідовності товаришам; виправте анотацію (резюме) до тексту; складіть план прочитаного; викладіть зміст тексту за планом тощо); що сприяють розвитку вміння висловлювати власні судження, своє ставлення до прочитаного, давати оцінку (наприклад, висловіть своє ставлення до тієї чи іншої думки, явища, твердження в тексті; яку додаткову інформацію можна використати на основі знань з інших предметів, щоб підтвердити чи спростувати певну думку, твердження в тексті; дайте власне визначення певного явища; підготуйте повідомлення за темою тексту з використанням додаткової літератури тощо).

Таким чином, запропонований комплекс післятекстових вправ над оригінальними текстами спрямований на формування вмінь читання. Вони сприяють організації та управлінню позааудиторною роботою студентів, а також формуванню їхніх умінь і навичок у цьому виді мовленнєвої діяльності.[6, С.123]

Екстенсивне читання є основною передумовою розвитку навичок безперекладного читання іноземної літератури. Читаючи екстенсивно, студенти не тільки вдосконалюють свої навички читання, але й розширюють свій словниковий запас, закріплюють знання вже відомих лексичних одиниць, які вони неодноразово зустрічають у новому контексті. [7, С.15]

Крім того, екстенсивне читання допомагає вдосконалити навички письма та говоріння. Під час читання корисно робити помітки, які потім можна використовувати при підготовці усної доповіді по прочитаній книзі.

Викладач повинен всіляко заохочувати студентів до читання екстенсивно. Тексти не повинні містити жодних лексичних, граматичних чи синтаксичних труднощів відповідно до рівня підготовки студентів. Важливо вибрати ті тексти, які студенти можуть прочитати швидко та легко. Це надасть їм впевненості в своїх силах та заохотить до подальшого читання. [8. С.28-30] Звичайно кількість незнайомих слів не повинна перевищувати 4-5 слів на сторінку тексту. Також якщо приходится перечитувати складне з граматичної точки зору речення, такий текст давати для екстенсивного читання недоцільно. В залежності від можливостей викладача, це можуть бути дитячі книжки, комікси, матеріали з мережі Інтернет. Майже всі видавництва навчально-методичної літератури випускають багато адаптованих текстів відомих англійських та американських письменників. Ці тексти вже враховують різні рівні володіння мовою.

Спеціалісти зазначають, що при цьому виді читання слід якомога менше користуватися словником та не зважати на кожне нове слово, якщо воно не є важливим для розуміння всього змісту тексту. Виписувати з кожної прочитаної книги лише ті слова, які найчастіше зустрічаються, попередньо перевіривши їх значення за словником.

Результат, досягнутий екстенсивним читанням, не може бути досягнутим жодним іншим видом читання. При цьому через свідомість людини, що читає, проходить влибезний потік лексичних одиниць, ідіоматичних виразів, словосполучень та просто звукових комплексів. Під час читання людина свідомо промовляє слова та речення про себе, як і в рідній мові. При постійному та систематичному читанні навіть найскладніші синтаксичні структури будуть здаватися не такими складними. У людини виникає відчуття мови. [9, С. 58].

В деякому сенсі читання замінює різнобічний мовленнєвий досвід, який поступово з'являється у людини, яка вивчає іноземну мову. Цей вид читання відкриває нові можливості для повторення та закріплення у свідомості особливостей іноземної мови. Він звільняє від необхідності постійного звернення до словника, навчає розуміти значення нових слів з контексту, і тому їх можна засвоїти легше та більш природно, ніж традиційними методами. Виникає відчуття мови, долання мовних труднощів, більш швидке накопичення словникового запасу є головними перевагами цього методу.

ВИСНОВОК

Отже, по-перше розвиток навичок читання іншомовних текстів розширює можливості виховної роботи викладача іноземної мови. Він може опрацьовувати зі студентами змістовні тексти, які містять факти та узагальнення, що, насамперед, розширюють кругозір студентів. Уміння читати дає можливість випускникам вишів у своїй подальшій роботі користуватися іншомовною літературою для пошуку інформації за фахом, задоволення своїх читацьких чи творчих інтересів, а також удосконалення навичок усного мовлення. Майбутньому спеціалістові необхідно навчитись відбирати з великої кількості іншомовної літератури конкретно ту, з якою він має намір детальніше ознайомитись (читання-перегляд). Відібрану літературу необхідно діагностувати з погляду її важливості для досліджуваної проблеми (читання із загальним розумінням). І, зрештою, відібрані матеріали майбутній спеціаліст повинен навчитись розуміти досконало, звичайно спочатку користуючись словниками та іншою довідковою літературою (читання з повним розумінням прочитаного).

По-друге, функціонування читання як мовної діяльності вимагає автоматизації прийомів її здійснення. Успішне протікання будь-якої діяльності припускає високий ступінь автоматизму операцій, що забезпечують її процесуальну сторону. У читанні це в першу чергу відноситься до прийомів перцептивної переробки сприйманого тексту, тобто технічним навичкам.

ЛІТЕРАТУРА: